DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.39924>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 27.11.2019
Kabul Tarihi: 30.07.2020
On-line Yayın: 31.08.2020

Article Type: Research article
Submitted: 27.11.2019
Accepted: 30.07.2020
Published Online: 31.08.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Uluçınar, U., Gündoğan, A. & Akar, C. (2020). Hayat bilgisi dersinde eğlenme düzeyini belirleme ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Journal of History School*, 47, 2564-2581.

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE EĞLENME DÜZEYİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Ufuk ULUÇINAR², Aslı GÜNDOĞAN³ & Cüneyit AKAR⁴

Öz

Bu araştırmanın amacı ilkokul öğrencilerinin hayat bilgisi dersindeki eğlenme düzeylerini belirlemeye yarayan geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Araştırma, kesitsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, Uşak ilinde öğrenim gören ilkokul öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise, Uşak ili merkez ilçedeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki üç ilkokulda öğrenim gören toplam 255 ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Ölçek geliştirme sürecinde alanyazın taraması, madde havuzunun oluşturulması, görünüş geçerliğinin sağlanması, pilot uygulamanın yapılması, yapı geçerliğinin sağlanmasına yönelik açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin yapılması ile güvenirliğin sağlanması aşamaları takip edilmiştir. Analizler sonucunda iki boyutlu ve 10 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir yapı elde edilmiştir. Birinci boyut “dersin içeriğiyle ilgili eğlenme düzeyi”, ikinci boyut ise “dersin işlenişyle ilgili eğlenme düzeyi” olarak isimlendirilmiştir. Sonuç olarak “Hayat Bilgisi Dersinde

¹ Makale yazımı etki oranı: 1. yazar: % 33.3, 2. yazar: %33.3, 3. yazar: %33.3. Bu çalışma 17. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Araş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, ufuk.ulucinar@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5492-0257.

³ Dr. Öğretim Üyesi, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, asli.gundogan@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3786-6775.

⁴ Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, cuneyit.akar@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6028-2036.

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin, ilkökul ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin bu derse yönelik eğlenme düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi, Eğlenme düzeyi, İlkokul Öğrencileri, Ölçek Geliştirme.

The Scale of The Determining The Fun in Life Science Course: A Study of Validation and Reliability

Abstract

The purpose of this study is to develop a valid and reliable scale for measuring the level of fun of primary school students in life science course. The research was designed with cross-sectional survey model. The population of the study consists of primary school students studying in Uşak. The sample consisted of 255 second and third grade students studying in three primary schools of different socio-economic levels in the central district of Uşak. In the scale development process, the steps of scanning the literature, establishing the item pool, ensuring the validity of the appearance, performing the pilot implementation, performing the exploratory and confirmatory factor analyzes to ensure the construct validity were followed. As a result of the analyzes, a valid and reliable structure consisting of 10 items was obtained in two dimensions. The first dimension was named as the level of fun related to the content of the course" and the second dimension was" the level of fun related to teaching the course. The results indicate that the Scale of Determining the Level of Fun in Life Science Course is a valid and reliable measurement tool in measuring the fun level of the second and third grade students in primary school.

Keywords: Life Science Course, Level of Fun, Primary School Students, Scale Development.

GİRİŞ

Çağdaş eğitim anlayışına göre bilgi, öğrenenin öğrenme sorumluluğunu almasıyla yapılandırılmaktadır. Bilgi, ancak bu biçimde edinilirse anlamlı ve kalıcı olmaktadır. Dolayısıyla öğrenenin sahip olduğu bilişsel ve duyuşsal özellikler, etkili öğrenmenin gerçekleşmesini etkileyen özelliklerdendir. Bireyin bilişsel özelliklerinin yanında öğrenmeye yönelik isteği, tutumu, motivasyonu vb. duyuşsal özellikleri de etkili öğretme-öğrenme süreçlerinin gerçekleştirilmesine oldukça önemlidir. Bilindiği gibi gelişim bütünsel bir süreçtir ve eğitim ortamlarında yalnızca zihinsel ve akademik gelişime odaklanmak, çocuğun duyuşsal, ahlaki, sosyal gibi diğer gelişim alanlarda eksik kalmasına yol açmaktadır. Eğitimin yalnızca bilme/düşünce için değil, hissetme/duygu ve yapma/eylem için de verildiği (Milli Eğitim Bakanlığı, MEB, 2018) tüm derslere

yönelik olan öğretim programlarında ortaya konmuştur. Özellikle ilkokul çağındaki çocuklar için, onların daha çok duyuşsal gereksinimlerine yanıt verecek öğrenme etkinlikleri tasarlamak gerekmektedir. Çünkü bu yaş aralığındaki çocukların oyun ile eğlenerek öğrenmesi gelişim özellikleri bakımından daha anlamlı ve gereklidir.

Bireyin davranışlarını yönlendiren temel ihtiyaçlar biri fizyolojik, dördü psikolojik olmak üzere beş temel başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar, hayatta kalma, sevmek ve ait olma, güç kazanma, özgür olma ve eğlenme olarak açıklanmıştır (Glasser, 1998; Erwin, 2004). Hayatta kalma gereksinimi fizyolojik, diğerleri ise psikolojik temellere dayanan ve bireyin duygusal beklentilerine karşılık gelen gereksinimlerdir. Türk Dil Kurumuna (2019) göre “neşeli, hoşça vakit geçirme işi” olarak tanımlanan eğlenme, eğlenceli bir işle uğraşma, neşeli olma, kahkaha atmanın yanında öğrenme süreciyle de ilişkili bir gereksinimdir (Glasser, 2013). Nitekim eğlenme, hem kaliteli bir öğrenmenin ürünü hem de ön koşuldur (Erwin, 2004). Bu bağlamda öğrencinin öğrenme sürecinde eğlenme gereksiniminin karşılanması, öğretme-öğrenme etkinliklerinin onun keyifli vakit geçirecek biçimde tasarlanmasıyla olanaklı olabilmektedir.

Eğlenmek için zamana sahip olma hakkı, çocuk hakları çerçevesinde ele alınan başlıca konular arasında yer almaktadır (Sönmez, 2018). Eğlenme işinin çocuklar için hem hak hem de gereksinim olarak görülmesi, çocuğun gerek gerek günlük yaşamı gerekse eğitim yaşamında bu hak ve gereksinimden yararlanmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle ilkokul çağındaki çocukların eğlenerek öğrenme hakları ve gereksinimleri, gelişim dönemi özelliklerinin başında gelmektedir. İlkokul çağındaki çocuklara eğlenerek öğrenmelerini sağlayan öğrenme ortamları sunulduğunda hem onların gereksinimleri karşılanacak hem de etkili öğrenmenin gerçekleşmesine olanak sağlanabilecektir. Nitekim Ersoy (2011) tarafından yapılan araştırmada eğlenme gereksinim ve hakkının, ilkokul öğrencilerinin en çok ifade ettiği çocuk hakları arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde Kostić (2011) tarafından yapılan araştırmada ilkokul öğrencilerin çocuk haklarından en çok oyun, eğlenme ve gülme hakkından söz ettikleri belirlenmiştir (aktaran Mlinarević, Nemet ve Kostić, 2018). Romstein, Vladović ve Žagar’ın (2018) araştırmasında erken çocukluk çağındaki çocuklar, okula, eğlenmek ve oyun oynamak için gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Bilindiği gibi çocukların akademik ve bilişsel alanlarının yanında duyuşsal, sosyal ve psikomotor gelişim alanlarına da karşılık gelen etkinlikler tasarlamak, etkili öğretimin sağlanması için tüm otoriteler tarafından ortaya konan bir görüştür. Bunların yanında öğretmenlerin, çocukların eğlenmeye gereksinim duyduklarının farkında olması ve bu gereksinimi

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

karşılması gerekmektedir. Öğrencilerin öğrenmeye güdülenmesi, eğlenmenin sınıfın bir parçası olarak görülmesiyle olanaklı olmaktadır (Erwin, 2004). Çünkü öğrenciler için asıl olan etkinlikten keyif almaktır ve eğlenceli buldukları faaliyetleri tercih etmektedirler (Lieber, 2004). İlkokuldaki derslerde öğrencilerin hem öğrenmeleri hem de eğlenmelerine olanak verilmesi gerekliliğini karşılamada karşımıza çıkan derslerden biri de hayat bilgisi dersi.

İlkokulun ilk üç sınıfında okutulan hayat bilgisi dersi, öğrencilerin eğlenme gereksinimlerinin karşılanmasında elverişli derslerin başında gelmektedir. Hayat bilgisi, öğrencinin ilkokulda karşılaştığı ilk derslerden olması ve yaşamla ilişkili öğrenmeleri içermesi bakımlarından önemli bir derstir (Sağlam, 2015). Dündar'a (2002) göre bu ders ile “öğrencilere doğal ve toplumsal yaşama dair temel bilgiler ve onların bu bilgileri günlük yaşamlarında kullanabilmeleri, yeni durumlara uyum sağlayabilmeleri için gerekli düşünsel beceriler kazandırılmakta (s.11)” ve bu doğrultuda gerek kendilerini gerekse yaşamı daha iyi tanımları sağlanmaktadır. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar olan süreçte geliştirilen tüm eğitim programlarında yerini alan hayat bilgisi dersi, gerek içeriği ve doğası gerekse kazanımları düşünüldüğünde, ilkokul çocuklarının eğlenerek öğrenmelerinin sağlanmasında kolaylıkla işe koşulabilir. Nitekim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında “Hayat bilgisi dersleri yetişkinlere özgü bir “ciddiyet” içinde geçmek zorunda değildir. Aksine, okul ve ders programları çocuğun eğlenme gereksinimini de karşılamalıdır. Bu anlayışla, Hayat bilgisi dersi çocuklar için oldukça eğlenceli ve çocukların zevkle katıldıkları bir ders olmalıdır.” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2009). Yine 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programında Hayat Bilgisi dersinin, zevkli ve eğlenceli bir şekilde işlenerek kazanımlara ulaşılabilmesi için öğretmenler tarafından gerekli tedbirlerin alınması gerekliliği vurgulanmaktadır (MEB, 2017). Son olarak yürürlüğe giren 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programına bakıldığında ise, programdaki iki kazanımın doğrudan, çoğu kazanımın da dolaylı olarak eğlenerek öğrenmeyle ilgili olduğu görülmektedir. “Oyunlara katılmaya ve oyun oynamaya istekli olur” kazanımında çocuğun oyun aracılığıyla eğlenmesi gerekliliği ortaya konmuş; “Okulla ilgili olumlu duygu ve düşünceler geliştirir” kazanımının açıklamasında ise okulda eğlenmenin önemine vurgu yapılmıştır (MEB, 2018). Bu bağlamda hayat bilgisi dersinde eğlenme gereksiniminin karşılanabileceği, kazanımlar yoluyla da açıkça ifade edilmiştir.

Hayat bilgisi dersinin oyunla (Hanbaba ve Bektaş, 2007) eğitsel oyunlarla (Bayazıtöğlu, 1996), yaratıcı drama yoluyla (Kaf, 2000; Selanik Ay, 2005; Ütkür ve Açıkalın, 2018), doğa gezileri (Birinci, 2013) ve müze gezileriyle (Tosun, 2015) öğretimine yönelik yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar, hem dersin etkili olarak öğretilmesi hem de çocukların eğlenerek öğrenmelerini

sağlaması bakımlardan alanyazına katkı sağlamıştır. Ancak, çocukların hayat bilgisi dersinde eğlenme düzeylerinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen araştırma ve eğlenme düzeyini ölçmeye yarayan ölçme aracına rastlanılmaması, bu alandaki bir eksiklik olarak görülmüştür. Eğlenerek öğrenmenin kolaylıkla sağlanabileceği bir ders olan hayat bilgisi dersinde, öğrencilerin eğlenme düzeylerinin belirlenmesi önemli görülmektedir. Bu sayede öğrencilerin hayat bilgisi dersinden aldıkları duygusal destek ortaya konularak dersin önemine dikkat çekilecek, aynı zamanda hayat bilgisi dersinde eğlenme düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek bir ölçme aracı geliştirilerek alanyazındaki boşluk doldurulacaktır. Bunun yanında öğrencilerin eğlenme düzeylerinin ölçülmesine yönelik yapılan alanyazın taramasında, bu konuyla ilgili geliştirilen bir veri toplama aracına rastlanılmamış; eğlenmenin ilkokulda mutluluk düzeyi (Gündoğan ve Akar, 2019), okul tükenmişliği (Aypay, 2012) ve temel gereksinimlerin karşılanmasıyla (Türkdoğan ve Duru 2012) ilişkilendirildiği ölçeklerin olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bu konuda bir ölçek geliştirme çalışmasının yapılması, gerek eğlenme düzeyinin ilkokul öğrencileri için önemine gerekse hayat bilgisi dersindeki eğlenme gereksinimine dikkat çekmesi bakımlarından gerekli görülmüştür. Çünkü özellikle henüz daha oyun çağında olan çocuklar olduğu için hayat bilgisi konularını öğrenirken aynı zamanda eğlenmesi, yani keyifli bir öğrenme süreci geçirmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle ilkokul öğrencilerinin bu ders sürecinde geçirdiği eğlenme durumunu tespit edebilmek, dersin daha verimli bir şekilde işlenebilmesini de mümkün kılacağı düşünülmektedir. Tüm bu gerekçeler, söz konusu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuş; buna dayalı olarak araştırmada ilkokul öğrencilerinin hayat bilgisi dersinde eğlenme düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin geliştirilmesini amaçlayan bu araştırma, kesitsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Kesitsel tarama modelleri, hali hazırda var olan durumların olduğu gibi açıklanması için, tek seferliğine ve bir anda veri toplayarak, durumu betimlemeyi amaçlayan araştırmalarda kullanılır (Neuman, 2014). Bu bağlamda araştırmada öğrencilerin hayat bilgisi dersindeki eğlenme düzeylerini belirlemek için tek seferliğine veri toplandığından, araştırmada kesitsel tarama modeli benimsenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini, Uşak ilinde öğrenim gören ilkokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ulaşmada iki aşamalı örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Bu süreçte tabakalı örnekleme yönteminden hareketle; alt, orta ve üst sosyo ekonomik düzeye sahip birer okul, toplamda üç okul belirlenmiştir. Bu üç okuldan veri toplandığı günde mevcut olan öğrenciler ise, uygun örnekleme yöntemi ile 255 öğrenciye ulaşılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın örneklemini, Uşak ili merkez ilçedeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki üç ilkokulda öğrenim gören toplam 255 ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Öğrencilerinin 140'ı (%55) kız, 115'si (%45) ise erkek öğrencilerden oluşmuştur. 127 öğrenci ikinci sınıf, 128 öğrenci ise üçüncü sınıfta öğrenim görmektedir.

İşlem Yolu

Ölçek geliştirme sürecinde takip edilen aşamalar şöyledir (DeVellis, 2017): (a) Alanyazın taraması, (b) Madde havuzunun oluşturulması, (c) görünüş geçerliğinin sağlanması (Uzman görüşlerinin alınması), (d) Pilot uygulamanın yapılması, (e) Yapı geçerliğinin sağlanması, (f) Açımlayıcı faktör analizi, (g) Doğrulamalı faktör analizi ve (h) Güvenirliğin sağlanması.

(a)Alanyazın taraması

Ölçek geliştirme çalışmasının ilk aşamasını alanyazın taraması oluşturmaktadır. Bu kapsamda öncelikle alanyazın incelenerek eğlenceli bir öğretme-öğrenme sürecinin nasıl gerçekleşebileceği, başka bir ifadeyle sınıf içi etkinliklerde öğrencilerin eğlenme gereksinimlerinin nasıl karşılanacağına yönelik önermeler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte Hayat Bilgisi dersinde eğlenme sürecinde olası, etkili değişken yapıları ele alınmıştır. Örneđin; birinci ve ikinci kademedeki öğrencilerin derse karşı motivasyon (Balantekin ve Oksal, 2014; Gömleksiz ve Kan, 2012; Kara, 2008; Özerbaş, 2003; Tahirođlu ve Aktepe, 2015), ilkokul öğrencilerinin hayat bilgisi dersi ile ilişkili disiplin alanlarına yönelik tutum (Arslan, 2015; Karahan, 2018; Özder, 2008; Yaşar ve Anagün, 2008; Zayimođlu-Öztürk ve Coşkun, 2015) ve derse katılım (Sever, 2014) düzeylerini belirlemek için geliştirilen ölçekler incelenmiştir. Bu ölçeklerde yer alan maddelerden yararlanarak maddelerin yazımı gerçekleştirilmiştir.

(b) Madde havuzunun oluşturulması

Madde havuzunun oluşturulması aşamasında yukarıda sözü edilen çalışmalardaki ölçek maddelerinin incelenmesinin yanında, sınıf eğitimi alanında doktora derecesine sahip 2 öğretim elemanı, ayrıca ölçme ve değerlendirme uzmanından da görüş alınmıştır. Bu görüş neticesinde ilkokul öğrencileri ve sınıf

öğretmenlerine de danışılmış ve ölçekte kullanılabilecek ifadeler belirlenmiştir. Yazılan maddeler araştırmacılar tarafından ayrıntılı olarak incelenerek, aynı anlamı ifade eden maddeler çıkarılmıştır. Böylelikle 17 ifadeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur.

(c) Görünüş geçerliğinin sağlanması

Oluşturulan 17 maddelik anket form, uzman görüşleri alınmak üzere konu alanında bilgi sahibi olan ve çalışma konusu hakkında bilgilendirilen temel eğitim, eğitim programları ve öğretim, ölçme ve değerlendirme alanlarından 5 uzmanın ve 5 sınıf öğretmeninin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda kimi maddelerin yazım biçimi yeniden düzenlenerek forma son biçimi verilmiş ve pilot uygulama için hazır duruma getirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Ölçeğin uygulaması Uşak ilindeki ilkokul ikinci ve üçüncü sınıfta öğrenim gören 255 öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında okul yönetimi ve sınıf öğretmenlerinden destek alınmıştır. Öncelikle öğrencilere maddeleri okuyup anlayıp anlamadığı yerlerin olduğu sorulmuş; sorasında maddeleri nasıl işaretleyecekleri açıklanmış ve uygulama sürecine geçilmiştir. Özellikle ikinci sınıf öğrencilerinin, maddeleri okuyarak anlamları ve kendilerini en iyi ifade eden seçeneği işaretlemeleri konusunda destek olunmuştur.

Araştırmaya katılan 255 öğrenciden gelen yanıtlar doğrultusunda geçerlik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler istatistik programına girilmiş ve analizler program üzerinde yapılmıştır. Olumsuz olarak düzenlenen maddeler ters çevrilerek yeniden kodlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği sağlarken ölçeğin kaç boyutta toplandığı, maddelerin birbiriyle nasıl ayrıştığı ya da uyuştuğunu ve varyansın ne kadarının açıklandığını anlamak için açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Faktör analizi sürecinde Temel Bileşenler Analizi ile Varimax Dik Döndürme Yöntemleri (Field, 2009) kullanılmıştır. Buna ek olarak açımlayıcı faktör analizi sonrasında elde edilen boyutların ve boyutlardaki maddelerin yapısını doğrulamak amacıyla ise Yapısal Eşitlik Modellemesi analizlerinden doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi dört farklı modelle yapılabilmektedir. Bu çalışmada ise ilişkisel birinci düzey faktör analizi (Byrne, 1998) kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlik süreçlerine ait analizlerin ardından ölçeğin güvenilir olup olmadığının anlaşılması için Cronbach alfa katsayısı ve madde toplam korelasyonları (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010) incelenmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu bölümünde Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin geliştirme süreçlerinde kullanılan yapı geçerliği ve güvenilirliğine ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Açımlayıcı Faktör Analizi

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin yapı geçerliğini sağlamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analize başlamadan önce Kaiser-Mayer-Olkin örneklem yeterliği katsayısı (.84) ve Barlett Küresellik testi ile anlamlılık değeri [$\chi(210)= 1043,463$; $p<.05$] hesaplanmıştır. Bu parametreler, verinin faktör analizi yapılabilir olması hakkında bilgi vermektedir. KMO örneklem yeterlik ölçüm değeri, veri içindeki faktörlerce açıklanabilen varyans miktarını göstermektedir. Bu varyans miktarının en az 0.6 olması kabul edilmektedir. Barlett küresellik testi ise, verinin faktör analizi yapılmaya uygunluğu hakkında bilgi vermektedir. P değerinin. 05'ten küçük olması durumunda verinin duyarlı bir test yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, bu iki parametre, verinin faktör analizi yapmaya elverişli olduğunu açıklamaktadır (Brace, Kemp ve Snelgar, 2003).

Temel bileşenler analizi yöntemi ile gerçekleştirilen faktör analizinde Varimax Dik Döndürme Tekniğinde döndürülmüş bileşenler matrisinde faktör yükü .35 değeri ile sınırlandırılmış; bu değer altında olan maddeler çıkarılmıştır. Bu haliyle ölçekten 7 madde elenmiş ve 10 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Madde çıkarımı işlemlerinin ardından ölçeğin, öz değeri 1'den büyük olan 2 boyuttan oluştuğu ve bu boyutların ölçeğin varyansının %46,77'sini temsil ettiği görülmüştür. Diğer yandan, hangi faktörlerin ayrıştığına karar vermek için öz değeri birden büyük olması koşuluna alternatif olarak yamaç birikinti diyagramı (scree plot) kullanılır. Bu diyagramda, öz değer azalan bir sırada saçılım gösterir. Bu saçılımda ani kırılmaların olduğu bileşenler, faktör analizi sonucunda kaç faktörün ortaya çıktığını gösterir (Brace, Kemp ve Snelgar, 2003). Bu yamaç birikinti grafiği aşağıda sunulmuştur.

Figure 1. Yamaç Birikinti Grafiği

Şekil 1’de sunulan Yamaç Birikinti Grafiği incelendiğinde, öz değerde önemli kırılmaların iki bileşen üzerinde yaşandığı görülmektedir. Bu sonuç, ölçeğin iki boyuttan oluştuğunu açıklamaktadır. Tablo 1’de Varimax Dik Döndürme tekniği sonucunda ulaşılan faktör yükleri sunulmuştur.

Tablo 1

Döndürülmüş Bileşenler Matrisi

	Bileşenler	
	Faktör 1	Faktör 2
E6. Hayat bilgisi dersinde zevk alırım	,743	
E1. Hayat bilgisi dersinde eğlenerek öğreniyorum	,725	
E12. Hayat bilgisi konu ve üniteleri eğlencelidir	,721	
E11. Hayat bilgisi ders kitapları eğlencelidir	,682	
E5 Hayat bilgisi en eğlenceli derstir	,572	
E14. Dersin eğlenceli olması için oyun drama gibi etkinlikler yapılıyor		,730
E10 Hayat bilgisi eğlenme ihtiyacımı karşılayan etkinlikler yapılıyor		,601
E15. Hayat bilgisi dersi benim için eğlenceli ortamlar sağlıyor		,556
E2. Hayat bilgisi dersinde yaptığımız etkinlikler eğlencelidir	,396	,525
E13. Hayat bilgisi dersinde araştırma yapmak eğlencelidir		,510
Öz değer	3,54	1,13
Açıklanan varyans oranı (46,765)	27,53	19,92

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Tablo 1’de görüldüğü gibi Varimax Dik Döndürme tekniği sonucunda döndürülmüş bileşenler matrisinden keşfedilen veri yapısı iki bileşen ya da boyutta açıklanmıştır. Bu iki boyutta incelenen maddelerin içeriği anlamsal açıdan birbirlerine uygunluğu, tek bir maddenin sadece bir boyutu ölçmesi ve belirlenen azami katsayının (.35) üzerinde bir faktör yüküne sahip olması açısından irdelenmiştir (Büyüköztürk, 2010; Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010). Bu kriterlere göre madde eliminasyonu ile maddelerin uyuşma ve ayrışma geçerliği olan iki boyutun adlandırılması gerçekleşmiştir.

Birinci boyut; “Hayat bilgisi dersinde zevk alırım”, “Hayat bilgisi dersinde eğlenerek öğreniyorum”, “Hayat bilgisi konu ve üniteleri eğlencelidir”, “Ders kitapları eğlencelidir” ve “Hayat bilgisi dersi en eğlenceli derstir” gibi maddelerden oluştuğundan, bu boyuta “Dersin içeriğiyle ilgili eğlenme düzeyi” ismi verilmiştir.

İkinci boyutta ise, “Dersin eğlenceli olması için oyun drama gibi etkinlikler yapılıyor.”, “Hayat bilgisi eğlenme ihtiyacımı karşılayan etkinlikler yapılıyor.”, “Hayat bilgisi dersi benim için eğlenceli ortamlar sağlıyor.”, “Hayat bilgisi dersinde yaptığımız etkinlikler eğlencelidir.”, “Hayat bilgisi dersinde araştırma yapmak eğlencelidir.” Maddelerinde öğrencilerin öğretim sürecine yaparak yaşayarak, aktif bir şekilde katılımın sağladığı hoşnutluktan dolayı, “Dersin işlenişyle ilgili eğlenme düzeyi” olarak isim verilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğini sağlamak için yapılan açımlayıcı faktör analizinden sonra, elde boyutların ve boyutlardaki maddelerin yapısını doğrulamak için doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi

Açımlayıcı faktör analizi ile keşfedilen yapının gerçekten belirttiği gibi, boyut ve ilgili maddelerinin birbirleriyle uyuşma ve ayrışma geçerliğine sahip olup olmadığını anlamak için veriler, doğrulayıcı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuştur. Bu analiz sonucunda, Şekil 2’deki diyagram ile maddelerin ilgili örtük değişken olan boyutu yordama düzeyini gösteren regresyon ağırlıkları sunulmuştur.

Figure 2. Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin DFA diyagramı

Şekil 2'de sunulan diyagram incelendiğinde, ölçeğin birinci boyutunda, gözlenen değişken olarak analize tabi tutulan maddelerin, örtük değişken olan ilgili faktörü açıklamada saptanan regresyon değerleri; .54 ile .74 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca, ikinci boyut altında toplanan maddelerin ise .27 ila .63 arasında değişen regresyon değerleri ile boyutu açıkladığı belirlenmiştir. Ölçüm modeli gösterilen ölçeğin uyumluluğunu kanıtlamak için kullanılan belirli parametre değerler bulunmaktadır. Aşağıdaki Tablo 2'de bu parametre değerlerin referans değerleri ile ölçüm modelinde tespit edilen uyum indisleri ve düzeltilmiş uyum indisleri yansıtılmıştır.

Tablo 2

Araştırmada saptanan ölçüm değerleri ile referans uyum indisi değerlerinin karşılaştırılması

	Modif. öncesi ölçüm değerleri	Modif. sonrası ölçüm değerleri	Mükemmel uyum	Kabul edilebilir uyum	Uyum
CMIN	52,689	48,217			
SD	34	33			
CMIN/ sd	1,550	1,461	$0 \leq \chi^2 / df \leq 2$	$2 \leq \chi^2 / df \leq 3$	Mükemmel uyum
p	,021	,042	.05>		Uyumlu
GFI	,961	,964	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	Mükemmel uyum
AGFI	,938	,940	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	Mükemmel uyum
IFI	,963	,970	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	Mükemmel uyum
CFI	,962	,969	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	Mükemmel uyum
RMSEA	,047	,043	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	Mükemmel uyum

Kaynak: Bryne, 2010; Blunch, 2008

Özellikle ölçek geliştirme çalışmalarında parametre değerleri olarak kabul gören indislere bakılmış ve Tablo 2’de sunulmuştur. Bu parametre değerleri içerisinde kurulan modelin genel uyum indislerinden olan χ^2 / df değeri, modifikasyon öncesinde 1,550 olarak hesaplanırken, modifikasyon sonrasında ($\chi^2 / df=1,461$) olarak bulunmuştur. Uluslar arası alanda bu parametrenin kabul gören değeri en fazla 0-3 aralığındadır (Blunch, 2008; Bryne, 2010). Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere, modelin genel uymu, mükemmel düzeye sahiptir. Bunun dışında, genel uyum indisi olarak kabul gören bir başka parametre de p anlamlılık değeridir. Bu değer de .05’in üzerinde olması, modelin genel uyumunun kabul edilebileceğini belirtilmektedir. Ancak, bazı araştırmacılara göre, χ^2 / df değerinin 3’ün altında olmasının genel uymu için yeterli olabileceği görüşü bulunmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2011). Genel uyum parametrelerinin yanı sıra modelin uymu ile ilgili fikir veren başka parametreler söz konusudur. Varsayılan model ile gözlenen kovaryans matrisi arasındaki uymu gösteren GFI (Goodness of Fit Indices) parametresi başlangıçta ,961 iken modifikasyon sonrasında ,964’e ulaşmıştır. Bu değer ise, mükemmel uyum aralığında olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndisi (AGFI) için kabul gören değeri aralığı

.90 ila 1,0 arasında olduğu için, mükemmel uyuma sahip olduğu söylenebilir. Dahası, Artırmalı Uyum İndisi (Incremental Fit Index, IFI) ise, modifikasyon sonrasında .97'ye yükselmiştir ve bu değer de mükemmel uyum düzeyi aralığındadır. Bir diğer parametre olan Karşılaştırmalı Uyum İndisi (Comparative Fit Index, CFI) ise, IFI'da olduğu gibi, mükemmel uyuma sahiptir. Tablo 2'deki parametrelerin referans değerleri de incelendiğinde, GFI, AGFI, IFI ve CFI parametrelerinin uyum indisleri 1'e doğru yaklaştıkça, modelin uyumunun da iyileşme yaşandığını söylemek mümkündür (Arbuckle, 2014). Son olarak, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) değerinin 0'a yakın değerler vermesi beklenir (Meydan ve Şeşen, 2011). RMSEA'nın en fazla .08 eşik değerinin kabul edilebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla, modelde saptanan RMSEA değerine bakıldığında, mükemmel uyuma sahip olduğu sonucuna varılabilir. Bu iki model testi sonucunda ortaya çıkan uyum indislerini karşılaştırmak için ki kare fark testi yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Yapılan test sonucunda modifikasyonun modeli anlamlı bir biçimde iyileştirdiği bulunmuştur [$\chi^2(1, N=255) = 4,472, p<.05$]. Tüm bu değerlere dayalı olarak ölçüm modeli kurulan ölçeğin, varsayılan modelin yapılan DFA testi sonucunda ilgili parametrelerinin uyumlu sonuçları verdiği görülmüştür.

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Yapı geçerliği sağlanan Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin güvenirliliğini belirlemek için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Buna ek olarak, ölçeğin iki boyutu altında yer alan maddelerin birbirleriyle olan tutarlığını belirlemek için ise madde toplam korelasyonları incelenmiştir. Ölçeğin tümü ve boyutlarına ait Cronbach alfa katsayıları ile madde toplam korelasyonları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ölçeğin tümü için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .780'dir. Dersin içeriğiyle ilgili eğlenme düzeyi boyutu için .765; Dersin işlenişiyile ilgili eğlenme düzeyi boyutu için ise, .596 olarak bulunmuştur. Bir ölçeğin ya da ölçeğe ait Cronbach alfa katsayısı .60'ın üzerinde ise, o ölçeğin güvenilirliğinden söz edilebilmektedir (Büyüköztürk, 2010; Neuman, 2014). Cronbach alfa katsayısının yanı sıra maddelerin birbiriyle olan korelasyonu (madde toplam korelasyonu) incelendiğinde, tüm korelasyonların .23'ün üzerinde olduğu göze çarpmaktadır. Bu tespit, ölçeğin tümüyle güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Tablo 3

Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeği'nin Güvenirliğine ait Cronbach Alfa Katsayıları ile Madde Toplama Korelasyonları

Boyutlar	Maddeler	Madde Toplam Korelasyonu	Cronbach alfa
Dersin içeriğiyle ilgili eğlenme düzeyi	E6. Hayat bilgisi dersinde zevk alırım	,594	,765
	E1. Hayat bilgisi dersinde eğlenerek öğreniyorum	,485	
	E12. Hayat bilgisi konu ve üniteleri eğlencelidir	,530	
	E11. Hayat bilgisi ders kitapları eğlencelidir	,502	
	E5 Hayat bilgisi en eğlenceli derstir	,480	
Dersin işlenişiyile ilgili eğlenme düzeyi	E14. Dersin eğlenceli olması için oyun drama gibi etkinlikler yapılıyor	,232	,596
	E10 Hayat bilgisi eğlenme ihtiyacımı karşılayan etkinlikler yapılıyor	,451	
	E15. Hayat bilgisi dersi benim için eğlenceli ortamlar sağlıyor	,394	
	E2. Hayat bilgisi dersinde yaptığımız etkinlikler eğlencelidir	,505	
	E13. Hayat bilgisi dersinde araştırma yapmak eğlencelidir	,392	
	Toplam		,780

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ilkökul öğrencilerinin hayat bilgisi dersinde eğlenme düzeylerini belirlemek için bir ölçek geliştirme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçtan hareketle, ölçek geliştirme süreçleri takip edilmiş olup, öncelikle uygulama öncesi aşamalarla (alanyazın taraması, madde havuzu oluşturma, görünüş geçerliği) taslak form hazır hale getirilmiş; ardından yapı geçerliği kapsamında açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri aracılığıyla ölçeğin amaçlanan yapıyı ölçtüğü keşfedilmiş ve doğrulanmıştır. Devamında ise, ölçeğin yapı içerisinde kararlılığı ya da tutarlılığını anlamada güvenirlilik tekniklerinden olan Cronbach alpha değeri ile güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, doldurulması oldukça kısa sürede tamamlanan bu ölçek, 10 maddeden ve 2 boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyut “dersin içeriğiyle ilgili eğlenme düzeyi”, ikinci boyut ise “dersin işlenişiyile ilgili eğlenme düzeyi” olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin yapısı; üçlü Likert tipinde, Her zaman (1), Bazen (2), Hiçbir zaman (3) şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 30’dur. Bu çalışma kapsamında geliştirilen Hayat Bilgisi Dersinde Eğlenme Düzeyini Belirleme Ölçeğinin, ilkökul

öğrencilerin bu derse yönelik başarılarını, tutumlarını ya da davranışlarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesinde bir faktör ya da ara değişken olarak kullanılabileceğini söylemek mümkündür. Özellikle, öğrenci başarısında etkili motivasyon, ilgi ve dikkat gibi duyuşsal özelliklerle ilişkilerini istatistiksel manada ortaya çıkarılmasında ele alınabileceği düşünülmektedir. İkinci ve üçüncü sınıf düzeylerinde öğrenim gören ilkokul öğrencileri üzerinde geliştirilen bu ölçeğin bu seviyedeki diğer öğrenci gruplarında uygulanabileceği önerilmektedir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Arbuckle, J. L. (2014). *IBM SPSS Amos 23 user's guide*. IBM, Amos Development Corporation. ftp://public.dhe.ibm.com/software/analytics/spss/documentation/amos/23.0/en/Manuals/IBM_SPSS_Amos_User_Guide.pdf, Erişim tarihi: 29.06.2019
- Arslan, A. (2015). İlköğretim öğrencilerinin bitişik yazıya yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 1-16
- Aypay, A. (2012). Ortaöğretim öğrencileri için okul tükenmişliği ölçeği (OOTÖ). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 773-787.
- Balantekin, Y. & Oksal, A. (2014). İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileri için matematik dersi motivasyon ölçeği. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(2), 102-113.
- Bayazitoğlu, E. N. (1996). *İlköğretim İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Eğitsel Oyunlar, Erişi ve Kalıcılık*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birinci, O. (2013). *İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersine Yönelik Geliştirilen Doğa Eğitimi Etkinliklerinin Öğrencilerin Doğa Algılarına Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Blunch, N. J. (2008). *Introduction to Structural Equation Modelling Using SPSS and AMOS*. SAGE publications.
- Brace, N., Kemp, R. & Snelgar R. (2003). *SPSS for Psychologists* (2nd Edition). Palgrave McMillan.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (12. Baskı). Pegem yayıncılık.

Hayat Bilgisi Dersinde Elenme Dzeyini Belirleme lei: Geerlik ve Gvenirlik
alışması

- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming* (2nd Edition). Routledge Taylor & Francis group.
- Dndar, Ő. (2002). İlkretim okullarında hayat bilgisi dersi programlarının tarihsel geliŐimi. *Trakya niversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(11), 11-18.
- Ersoy, A. F. (2011). İlkretim ğrencilerinin ocuk haklarına ilişkin algıları. *İlkretim Online*, 10(1), 20-39.
- Erwin, J. C. (2004). *The Classroom of Choice: Giving Students What They Need and Getting What You Want*. Association for Supervision and Curriculum Development.
- Field, A. (2018). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). Thousand Oaks.
- Glasser, W. (1998). *Choice Theory: A New Psychology of Personal Freedom*. Harper Collins publishers.
- Glasser, W. (2013). *Take Charge of Your Life: How to Get What You Need with Choice Theory Psychology*. Bloomington.
- Gmleksiz, M. N. & Kan, A. . (2012). Sosyal bilgiler dersi motivasyon leinin geerlik ve gvenirlik alışması. *Fırat niversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(6), 116–125.
- Gndoan, A. & Akar, C. (2019). İlkokul ğrencileri iin okulda mutluluk lei: Geerlilik ve gvenirlik alışması. *TAY Journal*, 3(1), 61-75.
- Hanbaba, L. & Bektaş, M. (2007). Oyunla ğretim ynteminin hayat bilgisi dersi başarısı ve tutumuna etkisi. *Abant İzzet Baysal niversitesi Eitim Fakltesi*, 12(1), 115-128.
- Kaf, . (2000). Hayat bilgisi dersinde bazı sosyal becerilerin kazandırılmasında yaratıcı drama ynteminin etkisi. *ukurova niversitesi Sosyal Bilimler Enstits Dergisi*, 6(6), 173-184.
- Kara, A. (2008). İlkretim birinci kademedede eitimde motivasyon leinin trkeye uyarlanması. *Ege Eitim Dergisi*, 9(2), 57-78.
- Karahan, B. . (2018). Okumaya ynelik tutum lei: lek geliştirme alışması. *Kastamonu Eitim Dergisi*, 26(1), 67-73.
- Liebel, M. (2004). *A Will of Their Own: Cross-cultural Perspectives on Working Children*. Zed books.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2009). *İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. <http://talimterbiye.mebnet.net/Ogretim%20Programlari/ilkokul/2010-2011/HayatBilgisi-3.S%C4%B1n%C4%B1f.pdf>, Erişim tarihi: 11.11.2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1. 2. ve 3. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326>, Erişim tarihi: 11.11.2018
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1. 2. ve 3. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326>, Erişim tarihi: 11.11.2018.
- Meydan, C. H. & Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Detay yayıncılık.
- Mlinarević, V., Nemet, M. B. & Kostić, M. (2018). Students' attitudes on promoting rights in primary education. T. Velki, P. Ilieva-Trichkova & E. Topolska, (Eds.), In *Children's Rights in Educational Settings* (pp. 45-66). J. J. Strossmayer University of Osijek.
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (Seventh Edition). Pearson education limited.
- Özder, E. (2008). *İlköğretim 6. Sınıfta Görsel Sanatlar Dersi ile Desteklenen Matematik Öğretiminin Öğrenci Tutumları ve Başarılarına Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özerbaş, M. A. (2003). *Bilgisayar Destekli Bağlaışık Öğretimin Öğrenci Başarısı, Motivasyon ve Transfer Becerilerine Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Romstein, K., Vladović, S. & Žagar, D. (2018). What is kindergarten for? The purpose of early education percieved by preschool children and their parents. T. Velki, P. Ilieva-Trichkova & E. Topolska, (Eds.), In *Children's Rights in Educational Settings* (pp. 89-96). J. J. Strossmayer University of Osijek.
- Sağlam, H. İ. (2015). Toplum, birey ve doğaya bütüncül bakış: Hayat Bilgisi. M. Gültekin (Ed.), *Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (s. 1-14). Nobel akademi.

Hayat Bilgisi Dersinde Elenme Dzeyini Belirleme lei: Geerlik ve Gvenirlik
alışması

- Selanik Ay, T. (2005). *İlkretim Hayat Bilgisi ğretiminde Yaratıcı Drama ve Geleneksel ğretim Yntemlerinin ğrenci Başarısı ve Hatırda Tutma Dzeyi zerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış yksek lisans tezi, Pamukkale niversitesi Sosyal Bilimler Enstits.
- Sipahi, B., Yurtkoru, S. & inko, M. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. Beta yayıncılık.
- Snmez, . F. (2018). Sosyal bilgiler ğretiminde ocuk hakları. R. Turan & H. Akda (Eds.), *Sosyal Bilgiler ğretiminde Yeni Yaklaşımlar II* iinde (c. 402-409). Pegem akademi.
- Tahirolu, M. & Aktepe, V. (2015). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi motivasyon lei formunun geerlilik ve gvenilirlik alışması. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 907-932.
- Tosun, H. B. (2015). *Hayat Bilgisi Dersinde Gerekleřtirilen Mze Uygulamaları*. Yayımlanmamış yksek lisans tezi, Anadolu niversitesi Eitim Bilimleri Enstits.
- Trkdoan T. & Duru, E. (2012). niversite ğrencileri temel ihtiyalar lei'nin (T) geliştirilmesi: Geerlik ve gvenirlik alışması. *Pamukkale niversitesi Eitim Fakltesi Dergisi*, 31(1), 81-91.
- tkr, N. & Aıkaldn, M. (2018). Yaratıcı drama ynteminin hayat bilgisi dersinde kullanılmasınn ğrencilerin başarılarına etkisinin ve ğrenci grşlerinin incelenmesi. *Mersin niversitesi Eitim Fakltesi Dergisi*, 14(1), 253-269.
- Yaşar, ř. & S Anagn, ř. (2008). İlkretim beşinci sınıf fen ve teknoloji dersi tutum lei' nin geerlik ve gvenirlik alışmaları. *Anadolu niversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 223- 236.
- Zayimolu-ztrk, F. & Coşkun, M. (2015). Hayat bilgisi dersine ynelik bir tutum leinin geliştirilmesi: Geerlilik ve gvenirlik alışması. *Uluslararası Trk Eitim Bilimleri Dergisi*, (4), 239-251.